

Byla C-364/19

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį

Gavimo data:

2019 m. gegužės 7 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Tribunalul Galați (Rumunija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2019 m. vasario 27 d.

Ieškovai (apeliantai):

XU

YV

ZW

AU

BZ

CA

DB

EC

Atsakovės (apeliantės):

S.C. Credit Europe Ipotecar IFN S.A.

Credit Europe Bank NV

Pagrindinės bylos dalykas

Ieškovų (apeliantų) XU, YV, ZW, AU, BZ, CA, DB, EC ir atsakovių (apeliančių) *S.C. Credit Europe Ipotecar IFN S.A.* ir *Credit Europe Bank NV* pareikšti apeliaciniai skundai dėl *Judecătoria Galați* (Galacio miesto pirmosios instancijos teismas, Rumunija) sprendimo, kuriuo buvo iš dalies patenkintas ieškovų ieškinys,

kuriuo prašyta tam tikras su atsakove *S.C. Credit Europe Ipotecar IFN S.A.* sudarytos paskolos sutarties sąlygas pripažinti nesąžiningomis.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 1 straipsnio 2 dalies ir 4 straipsnio 2 dalies išaiškinimo.

Prejudiciniai klausimai

1. Ar Direktyvos 93/13/EEB 1 straipsnio 2 dalis ir 4 straipsnio 2 dalis, atsižvelgiant į jų aiškinimą Sprendime *Andriuc ir kt.* (byla C-186/16), turi būti aiškinamos taip, kad esant sąlygai dėl valiutos keitimo rizikos, atspindinčiai nacionalinės teisės nuostatą, nacionalinis teismas visų pirma turi išnagrinėti, ar aktualus direktyvos 1 straipsnio 2 dalyje nustatytas draudimas, ar visgi tai, ar veiklos vykdytojas laikėsi direktyvos 4 straipsnio 2 dalyje nustatytos pareigos pateikti informaciją, prieš tai neįvertinęs tos pačios direktyvos 1 straipsnio 2 dalies nuostatų?
2. Ar Direktyvos 93/13/EEB 1 straipsnio 2 dalis ir 4 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinamos taip, kad tuo atveju, kai nesilaikyta pareigos informuoti vartotoją, vykdytinos prieš sudarant paskolos sutartį, veiklos vykdytojas gali pasinaudoti direktyvos 1 straipsnio 2 dalies nuostatomis, kad sutarties sąlyga dėl valiutos keitimo rizikos, atspindinti nacionalinio įstatymo nuostatą, nebūtų vertinama nesąžiningumo atžvilgiu?

Nurodomos Sąjungos teisės nuostatos ir jurisprudencija

1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 1 straipsnio 2 dalis ir 4 straipsnio 2 dalis.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimo *RWE Vertrieb*, C-92/11, 25 punktas; Sprendimo *Kušionová*, C-34/13, 76 ir 78 punktai; Sprendimas *Barclays Bank SA*, C-280/13; Sprendimas *Lupean ir Lupean*, C-119/17; Sprendimas *OTP Bank ir OTP Faktoring*, C-51/17, ir Sprendimo *Andriuc ir kt.*, C-186/16, 27–31 punktai.

Nurodomos nacionalinės teisės nuostatos

Paskolos sutarties sudarymo dieną (2007 m. lapkričio 8 d.) galiojusioje *Codul civil (1864)* (1864 m. Civilinis kodeksas) 1578 straipsnio versijoje buvo nustatyta, kad „<...> Iš piniginės paskolos kylantis įsipareigojimas visada yra susijęs su ta pačia sutartyje nurodyta suma. Jeigu valiutos vertė padidėja ar sumažėja prieš pasibaigiant mokėjimo terminui, skolininkas turi grąžinti pasiskolintą sumą ir

privalo ją gražinti tik ta valiuta, kuri mokėjimo metu yra teisėta mokėjimo priemonė“.

Trumpas faktinių aplinkybių ir proceso pagrindinėje byloje aprašymas

- 1 2007 m. lapkričio 8 d. paskolos ir garantijos suteikimo sutartimi atsakovė *Credit Europe Bank Ipotecar IFN SA*, įsteigta Bukarešte, 30 m. laikotarpiui suteikė ieškovams (apeliantams) XU, YV, ZW ir AU bei NL hipotekinę 124 700 Šveicarijos frankų (CHF) vertės paskolą būstui įsigyti. 2014 m. balandžio 6 d. NL mirė, palikdamas paveldėtojais ieškovus ZW (mirusiojo sutuoktinė), BZ, CA, DB ir EC (vaikai).
- 2 Pagal paskolos gražinimo planą mėnesinė įmoka 2007 m. gegužės 3 d. – 2008 m. gegužės 2 d. buvo 0 CHF, 2008 m. birželio 2 d. – 2011 m. lapkričio 1 d. varijavo tarp 436,45 ir 498,8 CHF, o 2011 m. lapkričio 2 d. – 2037 m. lapkričio 2 d. laikotarpiui buvo nustatyta tarp 680,63 ir 683,5 CHF.
- 3 2009 m. kovo 31 d. atsakovė *Credit Europe Ipotecar IFN SA* perleido kreditą pagal paskolos sutartį atsakovei *Credit Europe Bank NV*, įsteigtai Amsterdame.
- 4 Tiek pradinėje sutartyje, tiek 2011 m. spalio 3 d. sutarties priede dėl pakartotinių derybų dėl paskolos buvo numatyta, kad galimą valiutos keitimo kurso skirtumą padengs paskolos gavėjai.
- 5 Paskolos vertė, kuri sutarties sudarymo dieną buvo lygi 124 700 CHF, atitiko 256 221,09 Rumunijos lejų (RON). 2015 m. kovo 16 d., kai buvo kreiptasi į *Judecătoria Galați* (Galacio miesto pirmosios instancijos teismas), paskolos vertė sudarė 522 991,8 RON dėl 204,12 proc. padidėjusio valiutos keitimo kurso.
- 6 Ieškovai XU, YV, ZW, AU, BZ, CA, DB ir EC 2015 m. kovo 16 d. *Judecătoria Galați* (Galacio miesto pirmosios instancijos teismas) atsakovei *Credit Europe Ipotecar IFN SA* pareikštu ieškiniu, iš dalies pakeistu 2015 m. spalio 8 d., prašė teismo priimti sprendimą, kad, be kita ko, sąlyga dėl ieškovams tenkančios valiutos keitimo rizikos yra nesąžininga, taigi visiškai negaliojanti, taip pat kad būtų nustatytas sutarties sudarymo dieną galiojęs CHF ir RON keitimo kursas ir permokėtos sumos sugrąžintos.
- 7 Ieškovai teigė, kad nebuvo atsakovės informuoti apie CHF pabrangimo, kurį bankas galėjo numatyti turint omenyje jo finansinę patirtį, riziką ir kad neinformuojant buvo pažeista pareiga patarti, todėl ieškovai sutartimi įsipareigojo, priimtų įsipareigojimų ir teisių apimtį įsivaizduodami iškreiptai ir nerealistiskai. Ieškovai rėmėsi tuo, jog už paskolas atsakingas tarnautojas (atsakovės darbuotojas) juos paskatino imti paskolą CHF, motyvuodamas, kad ji palankiausia bankų rinkoje ir nekelia rizikos, nes Šveicarijos frankas yra stabiliausia valiuta valiutų rinkoje. Be to, ieškovai tvirtino, kad už paskolas atsakingo tarnautojo prašė apskaičiuoti skolinamą sumą nacionaline valiuta (RON) ir eurai, bet jis pareiškė, kad jie gali gauti paskolą tik Šveicarijos frankais. Atsakovai teigė, kad nedirba

bankų sektoriuje ir neturi reikiamų žinių apie valiutų rinką, tad buvo įtikinti sudaryti tokią sutartį, nes tarnautojas jiems paaiškino, jog tai jo sektorius ir jiems reikia pasitikėti juo ir banko įstaiga.

- 8 Ieškovai taip pat prašė, kad būtų pripažinta, jog sąlygos dėl valiutos keitimo rizikos ir palūkanų skaičiavimo tvarkos yra nesąžiningos.
- 9 Atsakovės *Credit Europe Ipotecar IFN SA* ir *Credit Europe Bank NV* pateikė prieštaravimus dėl dalies reikalavimų, susijusių su sąlygos dėl valiutos keitimo rizikos nesąžiningumu, iš to išplaukiančiu jos visišku negaliojimu ir sutarties sudarymo dieną galiojusio CHF ir RON keitimo kurso nustatymu – jų manymu, šie reikalavimai neleistini, nes Rumunijos teisės aktuose nenumatyta galimybės teisminei institucijai papildyti sutartį papildoma sąlyga ir netaikoma Direktyva 93/13/EEB. Šiuo atžvilgiu atsakovės mano, jog klausimas dėl tariamo šalių teisių ir pareigų neatitikimo pagal sutartį nekyla, nes valiutos nominalizmo normą nustatė nacionalinis teisės aktų leidėjas (Civilinio kodekso 1578 straipsnis), o ne kredito įstaiga. Be to, bendro pobūdžio valiutos keitimo rizika yra bet kuriam vidutiniam vartotojui suvokiama aplinkybė. Atsakovės taip pat paaiškino, kad neegzistuoja jokios sutartinės ar teisinės ūkio subjekto pareigos pateikti informaciją apie esamą valiutos keitimo riziką, t. y. apie valiutos pabrangimo ar nuvertėjimo lygį, todėl to negalima laikyti finansų įstaigos nesąžiningumu, nes ji negalėjo tiksliai žinoti, kaip keisis CHF kursas. Jokiame nei suteikiant kreditą galiojusiame, nei dabar galiojančiame teisės akte nenumatyta sankcijų už tariamai kaltą (ieškovų teigimu) finansų įstaigų elgesį.
- 10 2018 m. sausio 30 d. sprendimu *Judecătoria Galați* (Galacio miesto pirmosios instancijos teismas) iš dalies tenkino ieškinį, bet kaip nepagrįstą atmetė, be kita ko, reikalavimą pripažinti sąlygą dėl ieškovams tenkančios valiutos keitimo rizikos nesąžininga ir dėl to visiškai negaliojančia.
- 11 Pirmiausia šis teismas motyvuojamojoje dalyje išnagrinėjo valiutos keitimo riziką, *Norma Bancii Naționale a României* Nr. 17/2003 (Rumunijos nacionalinio banko reglamentas) apibrėžtą kaip nuostolio ar negauto laukto uždarbio riziką, kylančią dėl valiutos keitimo kurso svyravimų. Kadangi sutartyje buvo nustatyta, jog valiutos keitimo rizika tenka ieškovams, teismas konstatavo, kad iš ieškinio matyti, jog ieškovai sudarė sutartį CHF, nes jiems tai buvo palankiausia, nors finansinėje bankų rinkoje galėjo laisvai pasirinkti paskolą Rumunijos lėjomis ar kita, ne CHF valiuta. Nepaisant to, kad ieškovai tvirtino, jog tariama sąlyga dėl valiutos keitimo rizikos jiems buvo primesta, negalint jos pobūdžiui daryti jokios įtakos, *Judecătoria Galați* (Galacio miesto pirmosios instancijos teismas) pareiškė manantis, jog ieškovai, sudarydami sutartį 30 m. užsienio valiuta, prisiėmė tos valiutos svyravimų riziką. Be to, teismas nusprendė, kad dėl sutarties nuostatų, kuriomis paskolos gavėjui nustatyta pareiga grąžinti kredito įmokas CHF, neatsiranda ryškaus šalių teisių ir pareigų neatitikimo, nes jos nustatytos ne vien kredito įstaigos naudai, ir negalima teigti, kad finansų įstaiga elgėsi nesąžiningai, nes nėra duomenų, kad ji ieškovams būtų primetusi sutartą finansinį produktą.

- 12 Antra, kalbant apie ūkio subjekto pareigą pateikti visą, teisingą ir tikslią informaciją, kuri apima ir pareigą suformuluoti aiškias ir nedviprasmiškas sutarties sąlygas, kad nereikėtų specialių žinių, norint jas suprasti, pirmosios instancijos teismas pareiškė manantis, kad iš to, kaip buvo suformuluotos sutarties nuostatos dėl valiutos keitimo rizikos, matyti, kad atsakovės, sudarant sutartį, paaiškino, jog kreditas turės būti gražinamas CHF. Atsižvelgiant į paskolų išdavimo veiklos vykdytojo kvalifikaciją negalima daryti prielaidos, kad jis galėjo žinoti ar numatyti, kaip keisis CHF keitimo kursas. Be to, teismas cituoja 2004 m. kovo 4 d. Teisingumo Teismo sprendimą *Cofinoga* (C-264/02) dėl tinkamai veikiančios rinkos sąlygų sudarytų apribojimų. Tad kredito įstaiga neprivalo teikti finansinių konsultacijų fiziniams asmenims, tik turi pateikti savo kredito pasiūlymą. Darydamas išvadą pirmosios instancijos teismas mano, kad ieškovams buvo pateikta informacija apie pasiūlymą ir jie tą pasiūlymą įvertino palankiai.
- 13 Atitinkamai 2018 m. kovo 7 d. ir 2018 m. kovo 15 d. tiek ieškovai, tiek atsakovės pateikė apeliacinius skundus dėl pirmosios instancijos teismo sprendimo.
- 14 Ieškovai (apeliantai) prašo iš dalies pakeisti pirmosios instancijos teismo sprendimą ir pripažinti, kad sutarties sąlyga dėl valiutos keitimo rizikos yra nesąžininga, turi būti sugrąžintas valiutos keitimo kursas, galiojęs sudarant sutartį, ir grąžinta suma, kurią sudaro skirtumas tarp valiutos keitimo kurso pasirašant sutartį ir valiutos keitimo kurso kaskart mokant įmoką.
- 15 Atsakovės (apeliantės) patvirtina pirmosios instancijos teismui pateiktą atsiliepimą į ieškinį ginantis ir tvirtina, kad valiutos keitimo rizika netiesiogiai tenka vartotojui, juo labiau kad veiklos vykdytojas jos negalėjo numatyti, nes ji priklauso nuo išorinių veiksnių, kurių jis valdyti negali. Be to, informacija buvo pateikta tinkamai ir nėra ryškaus šalių teisių ir pareigų neatitikimo pagal sutartį. Vėlgi remiamasi valiutos nominalizmo principu ir tuo, kad teismas neturi vertinti, ar sutarties sąlyga yra nesąžininga.

Glaustas prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindimas

- 16 Prašymo priimti prejudicinį sprendimą procedūrą savo nuožiūra pradėjo *Tribunalul Galați* (Galacio miesto aukštesnysis teismas).
- 17 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas cituoja Teisingumo Teismo sprendimo *RWE Vertrieb* (C-92/11) 25 punktą, Teisingumo Teismo sprendimo *Kušionová* (C-34/13) 76 ir 78 punktus ir Teisingumo Teismo sprendimo *Andriciuc ir kt.* (C-186/16) 27–31 punktus, kuriuose minimas Direktyvos 93/13 netaikymas, nustatytas jos 1 straipsnio 2 dalyje, sąlygoms, atspindinčioms įstatymų ar kitų teisės aktų privalomąsias nuostatas.
- 18 Pirmuoju prejudiciniu klausimu *Tribunalul Galați* (Galacio miesto aukštesnysis teismas) prašo išaiškinti, ar pirmosios instancijos teismas privalo visų pirma išnagrinėti, ar veiklos vykdytojas laikėsi pareigos iš anksto informuoti vartotoją,

ar visgi tai, ar paskolos sutartyje yra numatyta sąlyga, kurios nesąžiningumas neturi būti vertinamas.

- 19 Šiuo atžvilgiu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad, Teisingumo Teismui priėmus Sprendimą *Andriuc ir kt.* (byla C-186/16), didžiojoje dalyje nacionalinių teismų jurisprudencijos tvirtinama, kad, nagrinėdamas tam tikrų sutarties sąlygų dėl valiutos keitimo rizikos nesąžiningumą, teismas visų pirma turi įvertinti, ar ginčijamos sutarties nuostatos atspindi tik vidaus teisės nuostatą (Civiliniame kodekse nustatytas valiutos nominalizmo principas) ir ar aktualus nesąžiningumo vertinimo netaikymas sutarties sąlygai, remiantis Direktyvos 93/13/EEB 1 straipsnio 2 dalimi. Praktikoje teisminės institucijos teikė pirmenybę ne veiklos vykdytojo elgesio prieš sudarant sutartį vertinimui, turint omenyje jo pareigą iš anksto informuoti vartotoją, vykdytiną prieš sudarant kredito sutartį, o tam, ar aktualus minėtas netaikymas.
- 20 Antruoju prejudiciniu klausimu *Tribunalul Galați* (Galacio miesto aukštesnysis teismas) prašo Teisingumo Teismo išaiškinti atvejį, kai teismas visų pirma įvertina, ar veiklos vykdytojas laikėsi pareigos iš anksto pateikti informaciją, ir konstatuoja, kad pastarasis jos neįvykdė remiantis įstatymuose nustatytais reikalavimais ir nepranešė vartotojui sutarties sąlygų aiškiai ir suprantamai, kad šis prieš sudarydamas sutartį turėtų pakankamai informacijos, kuri jam leistų priimti atsargų ir informacija pagrįstą sprendimą. Tokiu atveju kyla klausimas, ar veiklos vykdytojas, kurio elgesys sudarant sutartį nebuvo sąžiningas, gali pasinaudoti Direktyvos 93/13/EEB 1 straipsnio 2 dalies nuostatomis, kad sutarties sąlygai dėl valiutos keitimo rizikos, atspindinčiai vidaus teisės akto nuostatą, teismas netaikytų vertinimo dėl nesąžiningumo.